

Sőrekút (MNY-22. lh., KÖH 80313): A nyomvonal 389–390 hm-szelvénye között kis kiterjedésű szarmata kori település felszíni nyomait találtuk meg. Nyírtelektől Ny-ra a Sőrekút nevű határrészben, a mostani vasúti töltés bal oldalán, attól 30 m-re található. Ezen a szakaszon a vasút a Nyírség homokos, dombos vidékén halad. A felszín a homokos területekhez hasonlóan meglehetősen tagolt, jelentős szintkülönbségekkel. Azonban e táj másik jellegzetessége a felszíni vizek szinte teljes hiánya. Mindkét katonai felmérésen Királytelke-pusztaként jelölik ezt a tájat. A környék egyetlen jelentős vize a mai Nyírtelek DK-i oldalán található, valószínűleg ez a lelőhely is erre a vízre alapozta létét. A terepbejáráson megvizsgált terület csak részben volt alkalmas információgyűjtésre. Ennek ellenére az egyik kis homokdombon néhány szarmata kori edénytöredéket találtunk. A viszonylag kevés lelet nem ad teljes körű képet a lelőhely intenzitásáról, mivel azokat növényzettel fedett területen gyűjtöttük.

Vasútállomás (MNY-24. lh., KÖH 70937): A vasútállomással szemben, a vasút D-i oldalán található a lelőhely a Kettő-domb határrészben, a mostani vasúti töltés bal oldalán, attól 25–30 m-re, az új nyomvonal tengelyében. A lelőhely vasút menti része teljes egészében szántó. A lelőhely a Nyírtelek melletti nagy felületű tó Ny-i partján helyezkedik el, egy kisebb dombháton. A dombhát egyenletesen lejt É-i irányban. A dombhát teljes felületén tudtunk felszíni leleteket gyűjteni, viszonylag nagyobb mennyiségben, ami igazolja a lelőhely intenzitását. A lelőhelyet is magában foglaló dombhát és környezete gyümölcsös. A mezőgazdasági művelésen kívül más, a lelőhely építését veszélyeztető tevékenység nyomát nem észleltük.

ISTVÁNOVITS ESZTER – SZALONTAI CSABA

253. Olaszfa, Zsidósög (Zsidóság) (KÖH 79005)

(Vas megye) Ő, B, Kk

2011. április 13-án topográfiai gyűjtés céljából terepbejárást végeztünk, jó látási viszonyok mellett. A terület szántó, részben friss vetés, részben régebbi boronálás, a terület É-i felében a magasabb őszi vetés nehezítette a megfigyelést.

A lelőhely a településtől Ny-ra, szélső házaitól kb. 200 m-re, a szabályozott Verna-patak és a Sió-csatorna találkozásától ÉK-re terül el. A vízfolyások völgyéből határozottan kiemelkedik egy ÉK–DNy irányú dombhát. A lelőhely viszonylag jól körülhatárolható, a dombhát DNy-i részén, csupán É-i vége kérdéses a viszonylag sűrű őszi vetés miatt, annyi bizonyos, hogy a dombhát legmagasabb pontját is eléri. D felé egészen lenyúlik a vízfolyás árteréig, ill. egy földútig. A lelőhely iránya ÉK–DNy, hossza kb. 150–170 m, szélessége 100–120 m. Viszonylag sűrűn kerültek elő kerámiatöredékek, többségében jellegtelen őskori oldaltöredékek, néhány töredék alapján a késő bronzkorba sorolhatók (urnamezős kultúra). A patakhoz közel egy trapéz alakú kőbalta töredéke került elő. Az őskor közelebről nem meghatározható időszakából is van leletanyag. A terület DNy-i részéből késő középkori kerámiatöredékek kerültek elő.

Munkatárs: Derdák Ferenc.

FARKAS CSILLA

254. Orosháza, Gyopárosfürdő, nyugati part (KÖH 59784) (Békés megye) Sza

A Gyopárosfürdőt érintő geotermikus beruházás kapcsán 2011. május 11-én helyszíni szemlélet tartottam az Orosháza 8221 hrsz.-ű területen. Az Orosháza 69. régészeti lelőhely (Gyopárosfürdő, KÖH 59797) kiterjedése, a tó körüli régészeti lelőhelyek pontosítása volt a célja kiruccanásomnak. A portát egy magas dombvonulat szeli ketté. Ennek a dombnak a túlsó, Ny-i lankáján gyűjtöttem szarmata korba sorolható edénytöredékeket. A dombtetőn, attól K-re, a tó felé leletanyag nem került elő, miként a dombtetőtől távol sem. Tehát szinte csak a Ny-i lankára korlátozódott a szegényes leletanyag.

Szarmata telepobjektumokat itt a közelben tárt fel Juhász Irén, mintegy 40 esztendővel ezelőtt, a szkíta – kelta telepátásakor. Az akkor előkerült leletanyag igen intenzív volt, nagyon reprezentatív. Szarmata sírok kerültek elő a kisvasút építése közben, majd mintegy 20 évvel később is. Ezek a sírok nagy valószínűség szerint az általunk most bejárt masszív dombvonulat É-i folytatásában kerülhettek elő, a mai Kertészház utca K-i végében. Maga a telep É-ra tovább folytatódik, a Kertészház utcától É-ra, mintegy 50 m-es szakaszon találtunk másodlagos helyzetben szarmata edénytöredékeket. Az erdő területén, alkalmi segítőtársammal, Verók Balázssal tett helyszíni szemlének alkalmával néhány szarmata edénytöredéket találtunk. A Kertészház utcától jelenlegi tudásunk szerint 50 m-nél távolabb nem húzódik a szarmata település sehol sem. Jelen ismeretünknek megfelelően szaggatott vonallal jelöltem a szarmata telep kiterjedését.

RÓZSA ZOLTÁN

255. Oroszlány, Gerencsértár (KÖH 45879)

(Komárom-Esztergom megye) Kö

2008-ban indítottuk meg az Oroszlány külterületén álló Gerencsértár kutatási terv keretében végzett régészeti feltárását,⁶² amit 2011-ben június 27. és július 15. között folytattunk. Részben új szelvényeket nyitottunk, részben pedig az előző évek kutatóárkainak bizonyos szakaszaira bontottunk rá ismételtten.

Az új szelvények kijelölését nagyban meghatározta az, hogy az előző évek során nem sikerült a fákat kiirtatni, így ezek elhelyezkedése szabta meg a szelvények helyét és kiterjedését.

A 4. szelvényt az 1. kutatóárok (2008) és a 4. kutatóárok (2009) között alakítottuk ki. A felszíni humusz és vékony om-ladékréteg alatt kemény, sárgásfehér színű, apró köves réteget – járásintet – találtunk. Kibontásakor felületén egy vonalban elhelyezkedő cölöplyuksort figyeltünk meg, ami nem kőből épített falat feltételez. Erre nem teljesen merőlegesen rossz

62 RKM 2008, 244.; RKM 2009, 298.; RKM 2010, 312–313.

állapotú falalpozást bontottunk ki. A szelvény és a mellette levő 4. kutatóárok kisebb részének mélyítése során nyilvánvalóvá vált, hogy korábbi periódussal is számolni kell: ennek során építették a 3. szelvényben (2010) és 4. kutatóárokban megfigyelt, ÉNy–DK irányú „4.” falat, majd ennek visszabontása és a feltöltés után alakították ki a kemény felületű járósíntet a cölöpökkel és a rossz megtartású falat. Talán egy mindkettőnél korábbi építési szakaszra utal egy V-átmetszetű, Ny–K-i irányú árok, amely ezen rétegek alatt helyezkedik el, s mélysége, illetve kiképzése alapján kapcsolható a rá merőleges irányú, 1. kutatóárokban megfigyelt árokhoz.

Az 5. szelvényt az 1. szelvény (2010) és az 5. kutatóárok (2009) között jelöltük ki. Itt is megfigyeltük az 1. szelvényen keresztül húzódó ÉNy–DK irányú, 100 cm széles, habarcsos elbontott falalpozást és ennek csatlakozását az 5. kutatóárokban talált falszakaszhoz. Ettől a vár központi része irányában vastag omladékréteget találtunk, valamint alatta szintén vastag feltöltési réteget, ennek kialakítása majd csak a további feltárások alapján vizsgálható. A szelvény ÉK-i végén egy keskenyebb falszakasz került elő, amelyet az 5. kutatóárok ÉK-i végén is megfigyeltünk.

A 6. szelvényt az 1. és 4. kutatóárok, valamint a 2. szelvény (2010) közötti részen jelöltük ki. Itt megfigyelhettük a 4. szelvényben tapasztalt jelenséget, hogy egy korábbi falra, amelyet minden valószínűség szerint visszabontottak, azzal nem teljesen egyező irányban újabb falat emeltek. Méretéből és alapozási mélységéből adódóan valószínűleg egyszintes épület lehetett ez utóbbi. A korábbi falszakaszhoz kapcsolódott a 2. szelvényben megfigyelt ÉK–DNY-i irányú fal, amelyet szintén visszabonthattak. A két szakasz által közrezárt sarokban valamiféle főzhely/tüzelőberendezés nyomát találtuk, erre utalt az, hogy a sárga agyagos, köves alapon négyzetes alakban téglalenyomatot találtunk, s a betöltés egy részen erőteljesen sötétszürke-fekete, hamus jellegű volt. Mivel a helyiség padlója nem rendelkezett borítással, így inkább konyhaként kellene meghatározni a funkcióját.

Az 1. kutatóárok ÉK-i végét ismét kibontottuk, tovább mélyítettük. A korábban kibontatlanul hagyott kőomladék alatt, váltakozva, több rétegen keresztül sárgásszürke átégett agyagréteg és hamus réteg váltotta egymást, hasonló jelenséget a szomszédos 2. szelvényben is megfigyeltük. Továbbá a szomszédos szelvényben megfigyelt kisebb cölöpsor folytatása is napvilágra került.

Az előkerült leletanyag a Kuny Domokos Megyei Múzeumba került.

LÁSZLÓ JÁNOS – SCHMIDTMAYER RICHÁRD

256. Osztopán, Kis-mező észak (KÖH 47053)

(Somogy megye) Á, Kk

A lelőhely Osztopántól DNY-ra található, az Osztopán–Somogyfajsz műúttól D-re, a vasúttól és a Pogány-völgyi-víztől K-re egy domboldalban. 2011. november 16-án régészeti szakfelügyeletet és terepbejárást végeztünk a lelőhelyen. Viszonylag jó észlelési körülmények mellett sok kerámiát, néhány csonttöredéket, 2 téglatöredéket, és 1 nagyobb salakdarabot

gyűjtöttünk. A kerámialeletek alapján a telep a 13–16. század között volt lakott. Megállapítottuk, hogy a lelőhely nagyobb területre terjed ki, mint a korábban ismert állapot.

Munkatárs: Deák Ferenc egyetemi hallgató.

VARGA MÁTÉ

257. Ócsa, 35. lelőhely (Mádencia-dűlő) (KÖH 90349)

(Pest megye) B, I

2011. április 20-án lakossági bejelentés nyomán leletmentést végeztünk Dabas és Ócsa közigazgatási határán, az ún. Mádencia-dűlőben. A Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága Ócsai Tájvédelmi Körzetének munkatársai április 14-én facsemetéket telepítettek, és az egyik gödör kiasása során kerámiatöredékeket találtak. A helyszín Ócsa D-i határában található, a tájvédelmi körzet része. Régészeti lelőhelyet ebben a határrészben mindeddig nem ismertünk.

A kerámiatöredékek előkerülési helyén egy kb. 2×1,8 m-es szelvényt nyitottunk. Ebben egy nagy méretű, hasasodó urna került elő (peremét a facsemete ültetésekor megsértették), amelynek száját egy nagy méretű, füles tállal borították le. Az urna Ny-i, DNY-i oldalán, a tál hasvonalának magasságában egy kis füles bögrét is találtunk. Az urna felszedése után kiderült, hogy csak föld volt benne, kalcinált csontokat sem az edényekben, sem mellettük nem találtunk. A leletek a középső bronzkori Vátya-kultúrába tartoznak.

A tavaszi leletmentést követően 2011. július 27–29. között a facsemete ültetéshez ásott 1,3 m széles és 70 cm mély, 20 m hosszú árkot átvizsgáltuk, de további sírok nyomaira nem bukkantunk.

További sírok felkutatása érdekében a területen geofizikai felmérést végeztünk Geoscan Fluxgate FM256 gradiométerrel. Ennek során 3600 m² felmérése után két mágneses eltérést szondáztunk meg két kisebb szelvényben. Az 1,5×1,5 m-es 2. szelvényben egy lelet nélküli, bizonytalan korú gödröt tártunk fel. A 4×1,5 m-es 3. szelvényben egy bizonytalan ovális körvonalú, néhol keményebb földrétegű beásás nyomait észleltük. Ebből a rétegből került elő, kb. 60 cm mélyen, egy középső bronzkori edény: a Vátya-kultúra időszakába sorolható, de a dunántúli mészbetétes kerámia típusát képviselő díszített, közel ép ivóedény. A magnetométerrel vizsgálható területen további anomáliákat nem állt módunkban letesztelni. Ennek ellenére feltételezhető, hogy a nem vizsgálható fás területen további bronzkori sírok találhatók.

Munkatársak: Rác Tibor (PMMI) régész; Nagy László (Ócsai Tájvédelmi Körzet).

KULCSÁR GABRIELLA – PATAY RÓBERT – POLÁNYI TAMÁS

258. Ófehértó határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, R, B, Sza, Ú

Az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának építéséhez kapcsolódóan a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ, illetve megbízásából az ELTE Régészettudományi Intézet 2011-ben az alábbi régészeti lelőhelyek megelőző feltárását folytatta.